

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ НИМИ СВОЇХ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

ШЕВЧЕНКО Надія Леонідівна - кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ

<https://orcid.org/0000-0001-8131-5757>

БОНДАР Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ,

ORCID ID: 0000-0002-3988- 1 568

DOI 10.32782/NP.2021.3.28

Працівники поліції мають право на повагу до їх гідності під час виконання ними службових обов'язків згідно Конституції України. Також ті ж працівники поліції зобов'язанні забезпечувати дотримання прав людини під час виконання своїх службових обов'язків. Це право встановлено чинним законодавством України і є основоположним для всіх сторін без винятку. Порухення права людини працівником поліції України під час виконання своїх службових обов'язків найчастіше спричинене низьким рівнем соціальної поваги до інших громадян, постійним стресом під час служби та інших об'єктивних факторів. І безпосереднім захистом порушених прав є їх судовий захист, а також захист через звернення до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Правоохоронна діяльність держави є провідною гарантією забезпечення принципу верховенства права і здійснюється через систему правоохоронних органів, на які безпосередньо покладено функції забезпечення прав і свобод людини та громадянина від найбільш небезпечних видів небезпечки, охорони громадського порядку; попередження, виявлення, розкриття та припинення правопорушень; надання адміністративних послуг. Серед проблем, які вирішує народ України, однією з найгостріших є проблема здійснення прав людини та громадянина. Для того щоб в повному обсязі реалізувати права, свободи та обов'язки людини і громадянина, потрібно їх знати та вміти їх захищати.

Статтею 19 Конституції правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповід-

но до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством. Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Європейська інтеграція України зобов'язує нашу державу забезпечити ефективне функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, дотримання прав і свобод людини і громадянина, їх ефективний захист. Одним із таких завдань є утворення МВС України як цивільного органу європейського зразка.

Ключові слова: права людини, інтеграція, національна поліція, порушення прав людини, законодавчі новачі.

Виклад основного матеріалу

Інтеграція до європейських інституцій відкриває Україні шлях до більш широкої участі в структурах міжнародної безпеки, забезпечує можливість спільних дій України та ЄС щодо боротьби зі злочинністю. У цьому контексті ефективна та цілеспрямована діяльність Міністерства внутрішніх справ із розгалуженою системою представників МВС за кордоном стає важливим чинником стабільності й безпеки. [1].

Дуже багато вітчизняних вчених досліджують це питання. Деякі з них: В. Авер'янов, І. Арістова, О. Бандурка, В. Басс, В. Бевзенко, О. Безпалова, Ю. Битяк, Л. Біла-Тіунова, В. Білоус, В. Гуславський, В. Демченко, О. Джа-

фарова, Є. Додін, М. Дорогих, А. Єлістратов, В. Заросило, А. Іванищук, А. Комзюк, С. Ківалов, В. Коваленко.

Наше життя не стоїть на місці, а стрімко біжить і необхідність законодавча врегульовувати актуальні зміни законодавства це нагальна потреба демократичного суспільства.

Законодавці та експерти нашої країни запозичують ефективний досвід зарубіжних країн з метою акумулювати досвід для ефективного закінчення реформ. Тому для аналізу беруть досвід, наприклад Франції, в правовій системі якої в організації слідчого апарату є самостійність слідчих суддів, підкорення їх лише закону, відсутність стороннього втручання в розслідування кримінальних справ. Певними повноваженнями під час розслідування злочинів наділений суддя зі свобод і ув'язнень. Контролює діяльність слідчих суддів слідчий орган, у роботі якого беруть участь судді апеляційного суду. Їхній процесуальний статус характеризується такими основними суттєвими ознаками: суддя діє в складі суду та призначається і звільняється з посади Президентом за поданням Міністра юстиції; рішення слідчий суддя приймає самостійно, крім взяття під варту; проводить слідчі дії, але позбавлений права порушувати кримінальну справу, пред'являти особі обвинувачення, складати обвинувальний акт після закінчення розслідування. Усі дії слідчого судді можуть бути оскаржені. Прокурор не наділений правом давати слідчому судді вказівки, обов'язкові для виконання, скасовувати його рішення. Слідчий суддя має право самостійно накладати значні штрафи на осіб, які неналежним чином виконують процесуальні обов'язки[2].

У своїй діяльності Міністерство внутрішніх справ України має керуватися положеннями Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, з іншої сторони, що визначає якісно новий формат відносин з ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» та є стратегічним орієнтиром системних реформ в Україні й перебудови системи правоохоронних органів зокрема [3].

Правоохоронна сфера в усі часи була однією з умов формування правової держави, адже вона є гарантом створення чіткого механізму контролю за правопорядком і закон-

ністю в суспільстві. Європеїзація суспільства, прагнення інтеграції в європейський простір, захист прав, свобод громадян, демократизація зумовлюють необхідність побудови якісно нової моделі правоохоронних органів, які відіграють визначальну роль у захисті прав і свобод людини та громадянина. Поширеність корупції в усіх ешелонах влади, зокрема і в самій правоохоронній сфері, свідчить про недосконалість і неефективність функціонування цих органів. Але кожен працівник поліції повинен розуміти що за будь яке порушення прав людини він повинен понести відповідальність. Що за його діями постійно стежить під луппою все суспільство. Що принцип невідворотності покарання має стосуватись і осіб які вповноваженні стояти по той бік закону. Перед законом мають бути всі рівні без виключення. А таке поняття як «Телефонне право», лобіювання інтересів, порушення Європейської конвенції з прав людини, низький професійний рівень вимагають негайної розробки державної політики щодо реформування, удосконалення та оптимізації правоохоронних органів, зокрема органів внутрішніх справ і ці фактори мають скоротитись до мінімуму. А якщо взяти до уваги значні резонансні злочини, які скоїли поліцейські, то можемо сказати точно, що працювати ще є над чим.

Потреба реформування правоохоронної системи закріплена на законодавчому рівні. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про основи національної безпеки України» «реформування правоохоронної системи з метою підвищення ефективності її діяльності на основі оптимізації структури, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, покращення їх фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення» є одним з основних напрямків державної політики з питань національної безпеки України у сфері державної безпеки[4].

Відповідно до ст. 38 Конституції України громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами[5]. Прикладами такої участі громадян стали включення представників громадськості до складу атестаційних комісій, запрошення їх до участі в роботі колегій. Зазначеним заходам сприяло формування при МВС України та обласних управліннях громадських рад із питань забезпечен-

ня прав людини, створення Управління моніторингу дотримання прав людини в діяльності органів національної поліції, що істотним чином вплинуло на рівень довіри суспільства до поліції та розширення і зміцнення таких відносин у майбутньому.

Відомчий контроль за забезпеченням прав і свобод громадян в адміністративній діяльності поліції є одним із видів контролю як функції управління і становить діяльність зі спостереження, аналізу й перевірки об'єктів контролю (органів та підрозділів поліції, працівників поліції), що спрямована на запобігання, виявлення та припинення дій, що суперечать установленим законодавством України та міжнародними правовими актами нормам правилам і стандартам у сфері захисту прав і свобод людини та громадянина.

Окремим напрямком діяльності правоохоронних органів є розроблення алгоритму дій під час охорони мирних зібрань із метою забезпечення права громадян на свободу слова, вираження поглядів і переконань. У поліцейських підрозділах має бути запроваджено спеціальне навчання персоналу з метою забезпечення прав людини під час службової діяльності. Випадки застосування сили та фізичного примусу під час таких заходів мають бути чітко регламентовані нормативними приписами, у переважній більшості – санкціоновані й ретельно розглянуті керівництвом поліції разом з іншими органами, що контролюють діяльність поліції, з обов'язковою участю громадськості. Узагалі кажучи, парламент мав би ухвалити Закон про свободу мирних зібрань, в якому передбачити всі дії поліції в ситуаціях, які виникають під час мирних зібрань[6].

Одним способом вирішення недосконалості законодавства, що регламентує повноваження правоохоронних органів у сфері забезпечення особистих прав людини, є своєчасна ротація застарілих правових актів на більш досконалі й ефективні. Удосконаленню підлягають не тільки закони, а й відомчі нормативно-правові акти, особливо органів національної поліції. Їх головне призначення полягає в тому, що вони мають установлювати не повноваження окремих структурних підрозділів, а здійснювати розподіл загальної компетенції в сфері забезпечення конституційних особистих прав людини, яка вже визначена вищими

за юридичною силою правовими актами, між підрозділами національної поліції відповідно до поставлених перед ними завдань, а також враховуючи сили та засоби, якими вони володіють.

Висновки

Таким чином, можемо зробити висновки, що сфера адміністративно-правового забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України як системи еволюційних і революційних правотворчих заходів в умовах сучасних викликів побудована на людиноцентристській теорії адміністративного права та виконанні міжнародних зобов'язань України перед Європейською Спільнотою щодо утвердження принципу верховенства права та поваги до прав людини й основоположних свобод. Забезпечення відновлення порушених прав повинно відбуватись у судовому порядку, а правоохоронні органи повинні сприяти у зборі необхідних доказів та безперешкодне їх надання за відповідним запитом.

Література

1. Длігач А. Інтеграційне середовище України. одно- та багатовекторність інтеграційного розвитку. URL: <http://pandia.ru/text/78/168/3404.php>
2. Шевченко Н.Л. Форми адміністративної діяльності публічної адміністрації щодо забезпечення дотримання прав людини в правоохоронних органах України: http://nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_2/31.pdf
3. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Урядовий портал. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248387631
4. Братель С.Г. Шляхи реформування правоохоронної системи України. Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України. Національна академія внутрішніх справ. Київ. 2015.С. 54-56
6. Конституція України: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Захаров Є. Реформування органів внутрішніх справ та права людини URI . <http://khpg.org/index.php?id=1488907079>.

Literature

1. Dligach A. Integration environment of Ukraine. single- and multi-vector integration of development. URL: <http://pandia.ru/text/78/168/3404.php>
2. Shevchenko NL Forms of administrative activity of the public administration to ensure respect for human rights in the law enforcement agencies of Ukraine: http://nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_2/31.pdf
3. Association Agreement between Ukraine and the European Union. Government portal. URL: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?Art_id=248387631
4. Brother SG Ways to reform the law enforcement system of Ukraine. The role of law enforcement agencies in the formation of the rule of law in the context of Ukraine's European integration. National Academy of Internal Affairs. Kyiv. 2015.S. 54-56
6. Constitution of Ukraine: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Zakharov E. Reforming the bodies of internal affairs and human rights URI. <http://khp.org/index.php?id=1488907079>.

Shevchenko Nadiya Leonidivna

Associate Professor of Administrative Law and administrative process Kherson Faculty of Odessa State University of Internal Affairs, Doctor of Law
<https://orcid.org/0000-0001-8131-5757>
160619871@ukr.net

Bondar Valeria Valerievna

Head of the Department of Administrative Law and administrative process Kherson Faculty of Odessa State University of Internal Affairs, Candidate of Law, Associate Professor
ORCID ID: 0000-0002-3988-1568
valeriai777@ukr.net

RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF HUMAN RIGHTS BY THE POLICE DURING THE PERFORMANCE OF THEIR OFFICIAL DUTIES

Police officers have the right to respect for their dignity in the performance of their duties under the Constitution of Ukraine. The

same police officers are also obliged to ensure respect for human rights in the performance of their duties. This right is established by the current legislation of Ukraine and is fundamental for all parties without exception. Violations of human rights by Ukrainian police officers in the performance of their duties are most often caused by low levels of social respect for other citizens, constant stress during service and other objective factors. And the direct protection of violated rights is their judicial protection, as well as protection through an appeal to the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine. The law enforcement activity of the state is the leading guarantee of ensuring the rule of law and is carried out through a system of law enforcement agencies, which are directly responsible for ensuring the rights and freedoms of man and citizen from the greatest dangers, protection of public order; prevention, detection, detection and cessation of offenses; provision of administrative services. Among the problems solved by the people of Ukraine, one of the most pressing is the problem of human and civil rights. In order to fully realize the rights, freedoms and responsibilities of man and citizen, it is necessary to know them and be able to protect them. Article 19 of the Constitution of the legal order in Ukraine is based on the principles according to which no one can be forced to do what is not provided by law. Public authorities and local self-government bodies, their officials are obliged to act only on the basis, within the powers and in the manner prescribed by the Constitution and laws of Ukraine. Ukraine's European integration obliges our state to ensure the effective functioning of institutions that will guarantee the rule of law, respect for human and civil rights and freedoms, and their effective protection. One of such tasks is the establishment of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine as a civilian body of European standard.

Key words: human rights, integration, national police, human rights violations, legislative innovations.